

Toespraak symposium “Varen voor Nederland”

Dames en heren, beste collega's, vertegenwoordigers van overheid, onderwijs, werkgevers, werknemers en iedereen die de maritieme sector een warm hart toedraagt,

Wat mooi om hier vandaag te mogen staan als nieuwe voorzitter van Nautilus International Nederland. En wat mooi dat wij hier samenkomen rond een onderwerp dat mij, en ons allemaal, zeer aan het hart gaat: het belang van voldoende Nederlandse maritieme professionals.

De titel van dit symposium is “Varen voor Nederland”. Dat klinkt bijna als een olympische discipline. Alleen: bij ons gaat het niet om één gouden medaille, maar om iets veel groters. Het gaat om onze economie, onze veiligheid, onze voedselvoorziening, onze energievoorziening en uiteindelijk om onze zelfstandigheid als land.

Nederland is een handelsland. Maar handel ontstaat niet vanzelf. Die komt niet aanwaaien via wifi, hoe graag sommige beleidsmakers dat soms ook zouden willen. Handel komt letterlijk binnen via schepen, havens, vaarwegen, terminals, bruggen, sluizen en vooral via mensen. Mensen die varen. Mensen die plannen. Mensen die opleiden. Mensen die verantwoordelijkheid nemen als het weer slecht is, de planning strak, de lading kostbaar en de wereld onzeker.

En laat ik meteen helder zijn: zonder voldoende Nederlandse maritieme professionals wordt Nederland kwetsbaarder. Niet morgen pas, maar nu al. Niet alleen op zee, maar ook aan wal. Niet alleen voor reders en onderwijsinstellingen, maar voor ons allemaal.

De maritieme sector is een economische krachtpatser. Volgens de Maritieme Monitor 2025 was het Nederlandse maritieme cluster goed voor ongeveer 94,5 miljard euro omzet, 37,4 miljard euro toegevoegde waarde en ruim 310.000 banen, direct en indirect samen. Dat is geen niche. Dat is geen romantisch plaatje van een schip bij zonsondergang. Dat is serieuze economische infrastructuur.

En die infrastructuur is breder dan veel mensen denken. Het gaat om zeevaart, binnenvaart, waterbouw, havens, offshore, maritieme dienstverlening, scheepsbouw, visserij, jachtbouw en nautische kennis. Het is een keten waarin elke schakel telt. Wie ooit heeft geprobeerd met één ontbrekend boutje iets in elkaar te zetten, weet: uiteindelijk draait alles om de kleinste schakel. In de maritieme sector is dat vaak de professional.

We hoeven maar naar de afgelopen jaren te kijken om te zien hoe belangrijk dat is. Corona liet zien hoe kwetsbaar mondiale ketens zijn. De blokkade van het

Toespraak symposium “Varen voor Nederland”

Suezkanaal liet zien dat één schip de wereldhandel kan laten hikken. De oorlog in Oekraïne, spanningen in de Rode Zee, de Perzische Golf en de Straat van Hormuz laten zien dat geopolitiek niet iets is voor de buitenlandpagina alleen. Het raakt de prijs van energie, de beschikbaarheid van goederen en de zekerheid waarmee Nederland kan blijven functioneren.

Juist in zo'n wereld moeten we ons afvragen: willen wij als Nederland zelf nog weten hoe je vaart, bouwt, onderhoudt, beveiligt en bestuurt? Of willen wij dat straks vooral uitbesteden en hopen dat het goed komt? Hopen is een mooie deugd, maar het is geen maritieme strategie.

Want de kern van mijn boodschap vandaag is eenvoudig: Nederland heeft voldoende Nederlandse maritieme professionals nodig. Niet omdat internationale collega's minder waardevol zouden zijn. Integendeel. De zeevaart is van nature internationaal en daar mogen we trots op zijn. Maar een sterke internationale sector begint bij een sterke nationale basis. Je kunt pas goed samenwerken met de wereld als je zelf ook iets in handen hebt.

Daar wringt het. De instroom in het maritieme onderwijs staat onder druk. In de zeevaart, binnenvaart en aanverwante opleidingen zien we al jaren zorgen over voldoende studenten op mbo- en hbo-niveau. Tegelijkertijd verandert het werk razendsnel. De maritieme professional van morgen moet kunnen omgaan met digitalisering, alternatieve brandstoffen, batterij-elektrisch varen, cyberveiligheid, strengere veiligheidseisen en complexe internationale regelgeving. Vroeger moest je vooral goed kunnen navigeren. Nu moet je soms ook halve IT'er, veiligheidskundige, energie-expert en diplomaat zijn.

Dat maakt het vak uitdagend, maar ook prachtig. Alleen moeten jongeren dat wel weten. Veel jongeren groeien niet meer vanzelfsprekend op met de maritieme sector. Zij zien wel pakketjes, smartphones, sneakers en zonnepanelen. Maar ze zien niet altijd de route die daarachter zit. Ze zien niet dat het grootste deel van onze goederenstromen op enig moment per schip beweegt. Ze zien niet de mensen achter de leveringszekerheid. En laten we eerlijk zijn: als sector zijn we soms beter in stilliggen voor onderhoud dan in zichtbaar zijn voor jongeren.

Daarom is dit geen klein onderwijsprobleem. Dit is een maatschappelijke opgave. Als wij onvoldoende Nederlandse zeevarenden, binnenvaartprofessionals, werktuigkundigen, kapiteins, officieren, waterbouwers en maritieme specialisten opleiden, dan merken we dat op meerdere plekken tegelijk. In de vloot. In de havens. Bij Defensie. In de energietransitie op zee. In de offshore wind. In de binnenvaart. In de inspectie. In de klaslokalen waar toekomstige professionals moeten worden opgeleid.

Toespraak symposium “Varen voor Nederland”

We investeren als land miljarden in Defensie. Dat is begrijpelijk in deze tijd. Maar laten we eerlijk zijn: schepen zonder mensen varen niet. Een vloot zonder vakmenschap is als een stuurhut zonder stuur: technisch gezien heb je een ruimte, maar je komt nergens. Ook de Vaarplichtwet, bedoeld om in crisistijd voldoende maritieme capaciteit beschikbaar te hebben, blijft uiteindelijk een lege huls als er onvoldoende mensen zijn die daadwerkelijk kunnen varen.

Nautilus International vertegenwoordigt maritieme professionals. Wij weten hoe mooi dit werk is. Maar wij weten ook waar de knelpunten zitten: werkdruk, vaarschema's, verlof, veiligheid, loopbaanperspectief, stages, begeleiding en de aansluiting tussen onderwijs en praktijk. Als we jongeren willen aantrekken, moeten we niet alleen folders maken met glimmende schepen. We moeten ook zorgen dat de werkelijkheid aantrekkelijk, veilig en toekomstbestendig is.

Daarbij moeten we durven leren van wat wél werkt. Bij lerarenopleidingen is jarenlang gewerkt met een financiële prikkel: halvering van het collegegeld voor studenten die kozen voor een opleiding tot leraar. Het idee daarachter was helder: als een beroep maatschappelijk cruciaal is en er tekorten dreigen, dan mag de overheid best een stevig signaal geven. Precies dat signaal hebben wij nu nodig voor het maritieme onderwijs.

Daarom pleit Nautilus voor een Deltaplan Maritiem Onderwijs. Niet een werkgroepje met goede bedoelingen, niet een campagne die na drie maanden weer verdwijnt, maar een meerjarig nationaal plan van overheid, onderwijs, werkgevers en werknemers samen. Een plan met geld, doelen, verantwoordelijkheid en tempo.

Een eerste concrete maatregel: halveer het lesgeld voor maritieme mbo-opleidingen en halveer het collegegeld voor maritieme hbo-opleidingen. Maak de keuze voor een maritieme opleiding financieel aantrekkelijker. Niet als cadeautje, maar als investering. Een investering in leveringszekerheid, veiligheid en nationale weerbaarheid.

Maar geld alleen is niet genoeg. We moeten ook werken aan moderne stages, betere begeleiding, flexibele leerwegen, goede huisvesting waar nodig, meer zij-instroom, meer diversiteit en een duidelijk loopbaanperspectief. Jongeren moeten niet alleen denken: “dat schip is indrukwekkend”, maar ook: “daar kan ik mijn toekomst bouwen”. En ouders moeten niet denken: “gaat mijn kind dan maanden weg?”, maar: “wat een kansrijk en belangrijk vak”.

Ook moeten we breder werven. De maritieme sector is nog te vaak een mannenwereld. In het maritieme cluster is 85 procent van de werknemers man. Dat betekent dat we enorm veel talent laten liggen. Talent heeft geen vaste achtergrond,

Toespraak symposium “Varen voor Nederland”

geen vaste achternaam, geen vaste route en zeker geen vaste gender. Als wij iedereen nodig hebben, moeten wij ook iedereen aanspreken.

De werkgroep Toekomstbestendig Maritiem Onderwijs, een initiatief van het onderwijs samen met werkgevers en vakbond, is een waardevol initiatief. Daar moeten we mee door. De ideeën en concrete maatregelen die daar zijn opgehaald zijn goed. Ook de initiatieven van Nederland Maritiem Land zijn lovenswaardig. Maar we moeten eerlijk zijn: met alleen optimaliseren redden we het niet. Als het water stijgt, ga je niet alleen je broekspijpen oprollen. Dan bouw je een dijk. Daarom heet het ook een Deltaplan.

Dat Deltaplan zou wat mij betreft ten minste drie onderdelen moeten hebben. Eén: financiële stimulering voor studenten die kiezen voor de maritieme sector. Twee: goede arbeidsvoorwaarden en loopbaanpaden, zodat mensen niet alleen instromen maar ook blijven. En drie: een nationale campagne die laat zien dat het beroep van maritieme professionals niet alleen schitterend is, maar dat zij ook onmisbaar zijn voor Nederland.

Daarbij hoort ook dat we als sociale partners onze verantwoordelijkheid nemen. Werkgevers moeten investeren in goed werkgeverschap, veilige werkculturen en aantrekkelijke stages. Onderwijsinstellingen moeten vernieuwen en samenwerken. Vakbonden moeten blijven opkomen voor kwaliteit, veiligheid en waardering van het vak. En de overheid moet stoppen met de gedachte dat de markt dit vanzelf oplost. Sommige dingen zijn te belangrijk om aan toeval over te laten.

Want uiteindelijk gaat dit niet alleen over aantallen studenten. Het gaat over de vraag wat voor land wij willen zijn. Een land dat zijn maritieme kennis koestert? Een land dat jongeren perspectief biedt in een sector met toekomst? Een land dat in tijden van crisis zelf kan blijven varen, bouwen, onderhouden en bevoorraden? Of een land dat achteraf zegt: hadden we maar eerder geïnvesteerd?

Dames en heren, de maritieme sector heeft Nederland groot gemaakt. Maar geschiedenis alleen houdt geen schip op koers. Daarvoor heb je mensen nodig. Nieuwe generaties. Mensen met vakmanschap, lef en verantwoordelijkheidsgevoel. Mijn oproep vandaag is daarom simpel. Laten we niet wachten tot het tekort nog groter wordt. Laten we niet blijven praten tot de laatste docent met pensioen is en de laatste stagiair drie keer is overboekt. Laten we nu handelen. Samen: overheid, onderwijs, werkgevers en werknemers.

Laten we komen tot een Deltaplan Maritiem Onderwijs. Laten we investeren in jongeren. Laten we investeren in vakmanschap. Laten we investeren in Nederlandse maritieme professionals. Niet omdat dat leuk is voor de sector alleen, maar omdat Nederland dat nodig heeft.

Toespraak symposium “Varen voor Nederland”

Als wij willen blijven varen voor Nederland, dan moeten we vandaag zorgen voor de mensen die dat morgen kunnen doen.